

Historiantutkimuksen uudet haasteet

■ Marjatta Hietala

Syyskuun viimeisenä päivänä 2011 maailman väestömäärä ylitti seitsemän miljardin ihmisen rajan, joista puolet asuu kaupungeissa. Kaikki yli 20 miljoonan asukkaan megapolikset sijaitsevat Euroopan ulkopuolella ja muuttoliike niihin jatkuu. Maailman suurissa maissa, erityisesti suurissa metropoleissa, asukkaat jakaantuvat selkeimmin köyhiin ja rikkaisiin, niin kuin olemme lukeneet esimerkiksi Darfurin ilmastokongressin yhteydessä tehdyissä analyyseissä. Asunto-olojen surkeus, puhtaan veden ja ruoan sekä sähköenergian saanti, hygieniakysymykset ja jätevesiongelmat ovat todellisia kaupunkien reuna-alueiden ongelmia. Onko meillä välineitä ja kykyä analysoida megapolisten ongelmia?

Yksi vastaus löytyy historiasta. Euroopassa yllä mainitut ongelmat koettiin 1800-luvulla, ensin teollisuuskaupungeissa ja myöhemmin myös muissa kaupungeissa urbanisoitumisen edetessä. Ratkaisu niihin löytyi julkisen vallan panostuksesta ja virkamiehistön laadukkuudesta. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa saksalaisten kaupunkien panostus infrastruktuuriin herätti laajaa kiinnostusta muiden maiden päättäjissä. Niistä oli opittavissa, miten ratkaistaan työväestön asutuskysymys, puhtaan veden saanti ja miten rakennetaan monitoimitiloja, raitiovaunulinjoja, virkamieskouluja ja terveysklinikoita. Jätteiden kierrätys oli organisoitu. Tarkkojen laskelmien kautta saatiin selville, miten paljon jätteistä saatiin lämpöenergiaa. Historia tarjoaisi tänä päivänäkin konkreettisia ratkaisuja megapolisten polttaviin ongelmiin, jos vain konsultit tai asian tuntijat vaivautuisivat katsomaan ilmiöitä pitkällä aikavälillä ja lukemaan tutkijoiden teoksia.

Kun tutkin kaupunkien palveluja 1800- ja 1900-luvun vaihteessa, havaitsin, että saksalais-

ten kaupunkien porvaristolle ja virkamiehistölle investointi omaan kaupunkiin oli ensisijaista. Sitoutuminen oli poikkeuksellisen voimakasta. Toisin oli Englannissa tai Ranskassa, jossa voittoja tavoiteltiin ennen muuta siirtomaista.

Suuri haaste historiantutkimukselle tulee globaalisuudesta, globaalisten näkökulmien ja kansalliset rajat ylittävien teemojen tutkimisen välttämättömyydestä. Keskityn kolmeen keskeiseen globaaliin haasteeseen, alkaen ympäristökysymyksistä. Siinä keskeistä on ollut ihmisten luontosuhde, joka on vaikuttanut luonnon alistamiseen tai hyväksikäyttöön. Toiseksi tarkastelen kulttuuriteollisuutta jälkiteollisessa maailmassa ja kolmanneksi demokratian leviämistä.

Kansalliset rajat ylittävää historiaa kutsutaan milloin globaaliksi historiaksi (*global history*) vastakohtana paikalliselle eli lokaaliselle historialle, milloin maailmanhistoriaksi (*world history*) ja milloin transnationaaliseksi historiaksi. Joskus puhutaan myös maailmankaikkeuden historiasta (*universal history*). Oma alani, yleinen historia, käsittää periaatteessa Suomen ulkopuolisten maiden historian, Euroopasta muille mantereille. Tässä tehtävässä joutuu nöyrytymään tiedon edessä, sillä koko maailman historian hallitseminen on mahdoton tehtävä. Alueelta julkaistaan tuhansia kirjoja ja pelkästään kirja-arvostelujen seuraaminen veisi viikkoja. *American Historical Review*, eurooppalaiset keskeiset aikakauskirjat sekä JSTOR- ja EBSCO-tietopankit auttavat pysymään uusimpien tutkimusten kintereillä.

Nykyisin globaali historia mielletään pitkälti jälkiteollisen yhteiskunnan historiaksi, mutta on muistettava, että monien ilmiöiden tai megatrendien juuret ulottuvat satoja vuosia taaksepäin. Globaalinen, kansalliset rajat ylittävä his-

toria edellyttää laajojen aineistojen hallintaa, kielitaidon lisäämistä ja uusien metodien käyttöä. Esimerkiksi demografisista aineistoista ei selviä hallitsematta tilastollisia menetelmiä.

Kansainvälisyys ja globaali näkökulma tuovat uusia tulkintoja menneisyyteen, jotka auttavat nykypäivän maailman hahmottamisessa ehkäpä paremmin kuin perinteinen kansalliseen näkökulmaan sitoutunut historiankirjoitus ja -tutkimus. Molempia toki tarvitaan. On syytä aloittaa kriittinen keskustelu globalisaation haasteista tulevaisuuden historiankirjoitukseen.

Ympäristöhistoria

YK:n tavoite pyrkiä kestävään kehitykseen asettaa kysymyksiä myös historian tutkijoille. Heinäkuussa 2011 Euroopan unioni antoi Euroopan ympäristötilinpitoa koskevan asetuksen. Tämä on avainasemassa, kun mitataan hyvinvointia ja kestävää kehitystä. Kunkin maan on raportoitava Euroopan tilastotoimistolle Eurostatille ilmanpäästöistä, toimialoittaisista ympäristöön liittyvistä veroista ja kansantalouden materiaali- ja energiatilastoista. Vuoden 2011 ympäristötilastosta voimme lukea, että vuonna 2006 teollisuuden ympäristönsuojelumenot Suomessa ovat noin 150 euroa asukasta kohden sekä luonnonvarojen käyttö 43 tonnia henkeä kohden ja Norjassa yli 80 tonnia henkeä kohden samana vuonna.

Kansainvälinen tilastoyhteisö muodosti keväällä 2010 yhteisen ryhmän selvittämään edistyksen, hyvinvoinnin ja kestävä kehityksen mittaamista. Käsitteelliseksi perustaksi ryhmä tarjoaa pääomatarkastelutapaa, jossa kestävyttä arvioidaan pääoman neljän lajin: luontopääoman, sosiaalisen pääoman, inhimillisen pääoman ja taloudellisen pääoman säilymisenä sukupolvelta toiselle. Kehitteillä on uusia indikaattoreita, kuten energian käyttö toimialoittain, ilmastonmuutokseen liittyviä indikaattoreita, panos-tuotostauluja, jossa voitaisiin selvittää maailmanlaajuisen ilmastonmuutoksen ja ilman saastumisen ”kuluttajanäkökulma”. Euroopan tilastojärjestelmään olisi myös saatava kehityksi raaka-aineiden kulutuksen indikaattori.

Tässä vaiheessa historiantutkija kysyy: Onko meillä mitään annettavaa indikaattorien luo-

miseen? Miten luonnon resursseja on käytetty hyväksi eri aikoina? Onko ihminen pystynyt alistamaan luonnon? Löytyykö esimerkkejä tasapainoisesta luonnon ja ihmisten välisestä suhteesta?

Ihminen on kautta historian onnistunut manipuloimaan luontoa, saanut ruokansa, juomansa ja rakennusmateriaalinsa ympäristöstä, mutta vain tiettyyn rajaan saakka. Toiminnallaan ihminen on aiheuttanut myös ennen näkemättömä tuhoa, esimerkiksi metsien hakkuilla Rooman valtakunnan aikana, jolloin Pohjois-Afrikan metsät ja vuoristojen rinteet hakattiin kylpylöiden lämmittämiseksi. Rooman valtakunnalle, kuten myös muille imperiumeille, on ollut tyyppillistä, että valloitetut alueet on pantu tuottamaan raaka-aineita ja elintarvikkeita koko imperiumin tarpeisiin. Ilmastonmuutoksilla on ollut vaikutusta ennen muuta maanviljelyn elinehtoihin, mutta myös erilaisten siirtokuntien elämään.

Vuonna 1961 Neuvostoliiton Kommunistisen Puolueen keskuskomitean istunnossa hyväksyttiin suunnitelma kommunismin rakentamisesta Neuvostoliittoon, jossa korostettiin, että neuvostokansalainen voi toteuttaa rohkeita suunnitelmia, jopa kääntämällä joen virtauksia. Projektia suunniteltiin 1950–80-luvuilla. Työssä oli mukana 170 järjestöä ja tutkimuslaitosta, mutta suunnitelmasta luovuttiin vuonna 1983.

1950-luvulla oli myös useita suunnitelmia, miten pohjoisten alueiden vedet ja ilmasto saataisiin lämpimämmiksi pumpaamalla valtaviilla pumpuilla Tyynen meren lämmintä vettä arktisille vesille tai Golf-virran avulla patoamalla Beringin salmi tai sulattamalla pohjoisnavan jäätiköt.

Yrityksiä ilmastoon muuttamiseksi löytyy myös Afrikasta. Nykyisen Namibian ilmasto yritettiin muuttaa sata vuotta sitten saksalaisten toimesta. Ajatuksena oli saada erämaa viheriöimään. Tulvivien jokien rannoille tuli istuttaa puita ja muuttaa alue vihreäksi. Istuttamalla puita uskottiin voitavan muuttaa tuulien suuntaa ja vaikuttaa ilmastoon. Edellä mainitut yritykset liittyvät uskoon tieteen rajattomista mahdollisuuksista.

Ilmaston lämpeneminen on ajankohtainen puheenaihe. Lämpimät kaudet ovat kuitenkin

olleet harvinaisuuksia aikaisempina vuosisatoina. Euroopan ilmasto alkoi viiletä 1300-luvun lopulla ja kylmä jakso kesti 1400-luvun lopulle saakka, aikaan, jolloin myös musta surma riehui Euroopassa. Ilmaston kylmetessä viikinkisiirtokunta kuoli Grönlannissa ja viininviljely loppui Englannista. 1500-luvulla turskanpyynti väheni Islannissa, Färsearilla ja Shetlandin saarilla, kun veden lämpötila laski alle kahden asteen. Turska viihtyy viileässä vedessä, mutta lämpötilan lasku alle kahden asteen oli sillekin liikaa.

Ilmasto alkoi kylmetä toden teolla 1600-luvulla, jonka jälkipuoliskolla ajoittuvat erityisen kylmät jaksot. 1600-luvulta alkanutta ja koko 1700-luvun puoliväliin jatkunutta kylmyysjaksoa kutsutaan pikkujääkaudeksi. Silloin Euroopassa vallitsi mannerilmasto, joka ilmeni erityisesti talvien kylmyytenä. Euroopan väkiluku kasvoi tuona aikana vain vähän. Ajanjaksolla 1500–1750 se kasvoi 69 miljoonasta 114 miljoonaan; ei siis edes kaksinkertaistunut.

Hallaa esiintyi 1600-luvulla jopa Englannissa. Lumi peitti Englantia jopa sata päivää vuodessa nykyisten muutaman päivän sijaan. Kylmät kaudet ovat aiheuttaneet nälkävuosia ja säädelleet väestön määrää. Mäntyjen vuosirenkaista voi laskea, että myös Pohjoismaissa sää kylmeni 1600-luvulta lähtien. Suomessa koettiin suuret nälkävuodet 1600-luvun lopulla, esimerkiksi vuosina 1696–97 kuoli Suomessa 140 000 henkeä. Syynä olivat huonot sadot. Maa oli pitkään roudassa eikä sato ehtinyt tuleentua ennen syyshalloja. Nälkä oli läsnä. Rahapalkat alenivat. Kun nürnbergiläinen työläinen pystyi päiväpalkallaan ostamaan 1500-luvulla kuusi kiloa leipää, pystyi hän ostamaan sitä pahimpina nälkävuosina vain 1,3 kiloa. Aliravitsemus lisäsi sairastuneiden kuolleisuutta tuberkuloosiin, punatautiin ja ruttoon. Rutto tappoi Helsingissä vuonna 1710 puolet asukkaista ja vielä 1800-luvun jälkipuoliskolla, niin kutsuttuina suurina nälkävuosina 1866–68 Suomessa kuoli aliravitsemukseen ja tauteihin arviolta 80 000 henkeä, lähes kahdeksan prosenttia väestöstä. Kuolleisuus oli suurinta talvikuukausina. On kuitenkin todettava, että Euroopan suurkaupungeissa kuolleisuus kohosi myös kesällä helleaaltojen vaikutuksesta.

Vasta 1800-luvun puoliväliin jälkeen voimme puhua ilmaston pysyvämmästä lämpenemisestä.

Ilmastollisilla tekijöillä on voitu selittää niin voittoja kuin tappioita. Itämeren jäätyminen loi edellytyksiä Ruotsin suurvaltakauden sotamenehtykselle, kun Tanskan salmet jäätyivät. Niin kutsutun Suuren Pohjan sodan alkuvuosina Itämeri voitiin ylittää jäätä myöten. Venäjän ankara talvi koitui turmioksi myös Napoleonin joukoille. Jokien jäätymisellä on ollut positiivisia vaikutuksia myös pohjoisen pallonpuoliskon kaupankäynnille. Viimeisen katolisen arkkiepiispan Olaus Magnuksen kuvauksista saamme lukea Tornion markkinoista, joille saapui kauppiaita jäätyneitä jokia pitkin Arkangelista ja Bjarmien maasta.

Ilmastotekijöillä lienee suurempi vaikutus esimerkiksi kaupunkien elämään kuin aiemmin olemme olettaneet. Suomenlahden ja Pohjanlahden jäätyminen sulki rannikon kaupungit moneksi kuukaudeksi ja alensi ihmisten liikkuvuutta. Niistä ei päässyt talvisin pitkälle jäästeiden vuoksi ennen 1880-lukua, jolloin ensimmäiset jäänmurtaajat otettiin käyttöön.

Eurooppalainen ihminen ei ole käyttänyt luontoa kaikin tavoin hyväkseen vain lähipiirissä ja Euroopassa, vaan on himoinnut lisää maata sieltä, mistä sitä oli saatavissa. Euroopan itäalueiden ja Baltian maiden kolonisaatio toteutettiin 1300-luvulle mennessä: metsät hakattiin ja maat raivattiin viljelyalueiksi. Uuden ajan alussa eksoottisten mausteiden tarve, seikkailunhalu, kristinuskon lähetystehtävä ja arvometallien ”metsästys” suorastaan ajoivat ensimmäiset löytöretkeilijät matkaan. Taustalla olivat luonnollisesti Espanjan ja Portugalin hallitsijoiden tarpeet.

Otan esimerkin ekologisesta imperialismista. Suomen Akatemian akateemikko Alfred W. Crosby on kutsunut viikinkiretkistä alkanutta kautta ekologiseksi imperialismiksi, jonka voidaan katsoa ainakin jossain määrin jatkuvan vielä tänään. Euroopan ekologinen imperialismi merkitsi eurooppalaisten viljelykasvien ja kotieläinten viemistä uusille mantereille kohtalokkain seurauksin. Biologiseen ja ekologiseen valloitukseen kuuluivat vielä rikkaruohot ja

eurooppalaisten mukanaan tuomat taudit, kuten rutto, isorokko, tuhkarokko, hinkuyskä, kurkkumätä, punatauti ja influenssa. Alkuperäisiä asukkaita pidettiin myös alempiarvoisina, mikä oikeutti mitä julmimpiin tekoihin. Oltiin kiinnostuneita sekä alkuperäisten asukkaiden sielusta että heidän potentiaalisesta työvoimastaan.

On laskettu, että yksinomaan isorokko surmasi kolmasosan Amerikan intiaaniväestöstä vuoteen 1520 mennessä ja joidenkin laskelmien mukaan jopa puolet. On arvioitu, että korkeasta aseteknologiastaan huolimatta eurooppalaiset tuskin olisivat kyenneet alistamaan useita miljoonia intiaaneja vain muutamassa sadassa vuodessa ilman liittolaisiaan, tauteja. Crosbyn mukaan eurooppalaisten parempi immuniteetti saattoi johtua siitä, että nämä ihmiset olivat käyneet läpi jo laajoja kulkutautiepidemioita ja että eurooppalaisten likaisuus lisäsi immuniteettia. Useimmat intiaanit kylpivät saunoissaan kerran viikossa, eurooppalaiset paljon harvemmin. Ravintoa oli niukalti uudisasukkaille, joskus nämä joutuivat jopa varastamaan intiaaneilta. Riita ravinnosta johti konflikteihin intiaanien ja uudisasukkaiden kanssa.

Jotkut alueet, kuten Virginia, olivat ilmastollisesti huonoja alueita. Kun tupakan ja puuvillan viljely houkutteli voitontavoittelijoita, lähti Yhdysvaltojen etelävaltioihin yrittäjiksi yksinäisiä miehiä ilman perheitä – huonolla menestyksellä. Ilmasto oli kuuma ja turvaverkot vähäiset. Sitä vastoin Uudessa Englannissa nykyisen Bostonin alueella perhestruktuuri vahvasti siirtokuntaa, vaikka ilmasto oli kylmempi kuin esimerkiksi Virginian. Väitetään, että Virginian tupakanviljelijät eivät olisi selvinneet hengissä ilman intiaanien apua. Ei aikaakaan, kun eurooppalaiset löysivät Amerikan muut resurssit. Metsäyhtiöt hakkasivat metsät yhtä alkeellisin menetelmin kuin Suomessakin, ja yritykset löysivät malmit ja metallit. Tämä edisti suurkaupunkien syntyä ja rakentamista. Etelä-Amerikan Amazon-alue säilyi koskemattomana aina 1960-luvulle. Kun Braziliä-Belem-tietä alettiin rakentaa, asui sen varrella 200 000 asukasta, tien valmistuttua sen varrella asui kaksi miljoonaa ihmistä. Tuhoa aiheuttivat alkuperäisille asukkaille myös jokien patoamiset.

Luonnonvoimien edessä ihminen on ollut ja on melko neuvoton. Katastrofeja, joita ovat maanjäristykset, tulvat ja hirmumyrskyt, ei ole voitu estää korkeasta teknologian tasosta huolimatta. Nykyisin niiden ennakointi on tullut kuitenkin mahdolliseksi.

Kulttuuriteollisuuden maailmanvalloitus

Hyvin pitkään historiantutkijat ovat pohtineet teollisen vallankumouksen syntyä, voittokulkua ja seurauksia. Tällä hetkellä kulttuuriteollisuus (*cultural industries*) tai luovat taiteen ja kulttuurin alat (*creative industries*) valtaavat tyhjäksi käyneitä teollisuusrakennuksia ja nostavat päätänsä paikoissa, joissa ei ole koskaan nähty muuta teollisuutta. On ennustettu, että luovuus tulee olemaan sosiaalisen ja taloudellisen muutoksen veturina tulevaisuudessa ja että luovuus on suurin tietoyhteiskunnan (*information age*) haaste. Historiantutkijoiden on syytä olla mukana analysoimassa luovia ympäristöjä ja niiden taustoja pitkällä aikavälillä.

Kulttuuriteollisuudella on laajenevat markkinat. Isossa-Britanniassa se on ollut nopeimmin kasvava sektori. OECD-maissa kulttuuriteollisuuden sektori on noin 5–6 % bruttokansantuotteesta ja Yhdysvalloissa 11 % bruttokansantuotteesta. Vuonna 2006 kulttuuriteollisuus työllisti noin 6,5 miljoonaa ihmistä Euroopassa. Maailmanlaajuisesti luku on moninkertainen.

Valtiot ja kaupungit New Yorkista Bangaloreen tai Tampereeseen pohtivat strategioissaan kysymystä, miten edistettäisiin luovia aloja, kulttuuriteollisuutta, joka nähdään uuden kasvun airueena. Oletamus on, että uudet innovaatiot syntyvät perinteisen kulttuurin, populaarikulttuurin ja uusimman teknologian ”risteytyksestä”. Monella on mielessään myös sosiologi Richard Floridan näkemys luovista kaupungeista ja luovasta luokasta. Hänen mukaansa tarvitaan kolme t:tä: *technology, talent and tolerance*. Näistä Suomi menestyy kahdella ensimmäisellä, mutta suvaitsevaisuudessa olisi toivomisen varaa.

Käsite luova teollisuus tai kulttuuriteollisuus kuuluu osaksi luovaa taloutta, joka sisältää panostukset tietoon, IT-sektoriin ja koulutuk-

seen. Suuret muutokset tapahtuivat 1990-luvulla interaktiivisen median kehittyessä. Luovuus voidaan nähdä jatkuvana oppimisprosessina, johon liittyy tietotaidon leviäminen, onnistunut johtaminen, viralliset ja epäviralliset yhteydet yritysten välillä ja kasvokkaiset (*face to face*)-kontaktit. Luovassa kulttuuriteollisuudessa luovuus on keskeistä, mutta sitä tuotetaan ja kulutetaan eri tavoin kuin teollistuneissa yhteisöissä. Puhutaan kulttuurin demokratisoitumisesta. Tämä on selvää, sillä kulttuuriteollisuuteen laskettavia aloja ovat huviteollisuus, mainonta, muoti ja design. Viimeksi mainittuja voidaan nimittää symboliseksi taloudeksi (*symbolic economy*). Kulttuuriteollisuus voidaan ymmärtää myös teollisuudenalana, jonka tuottajana voi olla taiteilija, kirjailija, muusikko tai arkkitehti. Laajemmin kulttuuriteollisuuteen voidaan laskea julkaisutoiminta, radio, TV, esittävä taide, jopa museot ja galleriat. Laajimmillaan kulttuuriteollisuuteen kuuluvat turismi, jopa tiede. Kulttuuriteollisuus on vahvistanut monia jälkiteollisia kaupunkeja, kuten Suomessa Tamperetta ja Ruotsissa Tukholmaa, joka on tunnettu populaarimusiikin maailmanlaajuisena tuottajana. Kun historiallisesti katsotaan kulttuuriteollisuutta, voidaan löytää myös juuria pitkälle menneisyyteen. Tällä hetkellä yksi kiinnostavimmista kysymyksistä on vähemmistöryhmien kulttuuri. Niin Australiassa kuin Taiwanilla tilaa annetaan etnisten ryhmien taiteelle ja musiikille.

Demokratisoimisprosessi

Joulukuun 14. päivänä Euroopan parlamentin puhemies Jerzy Buzek ojensi vuoden 2011 Saharov-palkinnon mielipiteenvapauden puolesta arabikevään kansannousua edustaville viidelle aktivistille tunnustuksena heidän työstään vapauden ja ihmisoikeuksien puolesta. Euroopan parlamentti on jakanut palkintoa vuodesta 1988 lähtien yksilöille ja organisaatioille, jotka ovat osallistuneet merkittävällä tavalla taisteluun ihmisoikeuksien ja demokratian puolesta. Valintatilanteessa puhemies Buzek painotti, että ”nämä yksilöt edesauttoivat historiallista muutosta arabimaailmassa, ja tällä palkinnolla parlamentti osoittaa solidaarisuutensa sekä tukensa

taistelussa vapauden ja demokratian puolesta ja autoritäärisiä vallanpitäjiä vastaan”.

Palkinto on ”kunnianosoitus kaikille, jotka työskentelevät demokratian, perusoikeuksien ja ihmisarvon puolesta arabimaailmassa ja muualla”. Palkinnonsaajista edesmennyt Mohamed Bouazizi Tunisiasta syytytti itsensä tuleen, mikä johti kapinoiden aaltoon arabimaailmassa. Asmaa Mahfouz edustaa Egyptin Tahrir-aukion mielenosoittajia. Libyalainen Ahmed al-Zubair Ahmed al-Sanusi oli 31 vuotta vankilassa ja edistää nyt demokratiaa maassaan. Ihmisoikeusjuristi Razan Zaitouneh ja poliittinen satiirikko Ali Farzat edustavat Syyrian kansan jatkuvaa taistelua. Mahfouz ja Zaitouneh edustavat myös arabikevään kansannousuun osallistuneita naisia.

Koko maailma seurasi vuoden 2011 arabikevään liikehdintää, ja televisiossa on nähty sarja arabikevään historiasta, jossa suomalaisia arabimaiden tutkijoita on haastateltu. Minkälaisia uusia näköaloja arabikevään tapahtumat avaavat tutkijoille? Mitkä tekijät yhdistävät maita, joissa demokratisoitumisprosessi on lähtenyt käyntiin? Historiantutkija voi tarkastella demokratian toteutumista ja verrata näitä prosesseja vastaaviin tapahtumiin historiassa. Mitä tapahtuu, kun diktatuurista siirrytään demokraattiseen päätöksentekoon, ja toteutuuko demokratia lainkaan?

Minkälaisia metodisia valmiuksia tarvitaan edellä esittämiäni kolmen alueen tutkimiseen? Mainitsin jo aiemmin kielitaidon ja monitieteisen tutkimusotteen. Globaalisti ilmiön kuin ilmiön kohdalla tarvitaan myös tilastollista tarkastelua, sillä vertailua on usein vaikea tehdä ellei löydy yhteismitallisia muuttujia. Tilastollisten tarkastelujen laatiminen edellyttää tilastollisten menetelmien hallintaa. Nostan esille vielä haastattelut, joiden merkitys lähdeaineistona korostuu mitä lähemmäksi nykyaikaa tulemme. Olemme vielä paljon jäljessä laajoista Columbia-yliopiston *oral-history*-kokoelmista, joskin eduskunnassa jatkuva veteraanikansanedustajien haastatteluprojekti on jo kestänyt yli kaksikymmentä vuotta. Sen tuloksena on syntynyt satoja haastatteluja ja kymmeniä tuhansia litteoituja sivuja.

Historiantutkimuksen näkyminen – haasteita tutkijoille

Historiantutkimus käy kaupaksi tietoa rakastavien suomalaisten keskuudessa, mutta se syntyy yliopistojen uumenissa eikä näy maanteiden varsilla. Miten historiantutkimus näkyy? Akateeminen historiantutkimus sekoittuu historiaan kirjoittajien käsityksiin historiasta. Vaikea on kadunnaisen tai -miehen erottaa historiantutkijaa historiaan kirjoittajista, vielä vaikeampaa kuin erottaa lääkäri valelääkäristä – varsinkin kun ammattitiedottajakaan eivät näe eroa ammattitutkijan tutkimuksen ja harrastelijoiden tuotosten välillä.

Tutkimuksemme tulokset löytyvät yleensä ammattilehdistä tai tieteellisistä teoksista. Niin kauan kuin me historiantutkijat julkaisemme monografioita ja tietokirjoja, voimme odottaa arvostelua jopa sanomalehdissä. Moni kysyy miksi akateemisen historiantutkimuksen pitäisi näkyä? Historiantutkijoita haastatellaan kriisien yhteydessä, suurten muutosten jälkeen ja tai jopa tieteellisistä mullistavista tutkimuksista. Historiantutkijat saavat huomiota silloin, kun syntipukkeja paljastuu, kun menneisyyden väärinymmärretyt tuodaan estradeille, kun tutkimus tuo esiin paljastuksia ja kun menneisyydestä löytyy skandaaleja. Sopii kysyä, jäävätkö vakavat tutkimukset ja esimerkiksi päätöksentekijöitä hyödyttävät tutkimustulokset seksikkäiden aiheiden alle.

Meille historiantutkijoille on keskeinen kysymys, kuka kirjoittaa tulevaisuudessa historia: CNN, BBC vai onnistummeko me tutkijat pysymään asiantuntijoina myös globaaleissa haasteissa, kun melkein kaikki oleellinen löytyy internetistä tai wikipediasta.

Pitäisikö meidän toimia aktiivisemmin päätöksentekijöiden suuntaan, jos tuloksiamme ei osata soveltaa tai ne ovat vaikeasti saavutettavissa? Olisiko historiantutkimus uskottavampaa, jos sen edessä komeilisi akateeminen historiantutkimus vai pitäisikö pyöriä kääntää taaksepäin? Pitäisikö historiantutkimusta suunnata jälleen kansanvalistukseksi, mikä tehtävä sillä oli ollut itsenäisyyden alkuaikoina? Itse uskon empiriaan, vakavaan tieteelliseen tutki-

mukseen, ja toivon, että historiantutkijan taidoilla käsitellä laajoja aineistoja ja pitkiä aikasarjoja kriittisesti on edelleen kysyntää.

Kirjallisuus

- Andersson, Rani-Henrik ja Henriksson, Markku, *Intiaanit. Pohjois-Amerikan alkuperäiskansojen historia*. (Gau-deamus 2010.)
- Crosby, Alfred W., *Ecological Imperialism. The Biological Expansion of Europe, 900–1900*. (Cambridge University Press 1986.)
- Crosby, Alfred W., *Germes, Seeds & Animals. Studies in Ecological History. Sources and Studies in World History*. (M.E. Shape Inc. Armonk N.Y. 1994.)
- Diamond, Jared, *Guns, Germs and Steel. The Fates of Human Societies*. (University of California Press, 1998.) Suom. 2003 (Terra Cognita).
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 691/2011, annettu 6. päivänä heinäkuuta 2011 Euroopan ympäristötilinpidosta.
- Florida, Richard, *Cities and the Creative Class*. (London: Routledge, 2005.)
- Glaeser, Edward, *Triumph of the City. How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier*. (New York: The Penguin Press, 2011.)
- Hartley, John, *Creative Industries*, teoksessa John Hartley (toim.) *Creative Industries*. (Maiden Mass: Blackwell Publishing, 2005.)
- Hietala, Marjatta, *Services and Urbanization at the Turn of the Century. The Diffusion of Innovations*, *Studia Historica* 23. (Finnish Historical Society, Helsinki 1987.)
- Siiskonen, Harri, Colonialism and environmental awareness, teoksessa Lisa-Lena Opa-Hänninen and Jari Kouki (toim.), *German South West Africa. From Joensuu to the World*. (Joensuu University Press 1999.)
- Ympäristötilasto. *Vuosikirja 2011*. (Tilastokeskus 2012.)
- Vorobyev, Dmitry, *Ruling rivers: Discussion on the River Diversion Project in the Soviet Union, Understanding Russian's Nature: Representations, Values and Concepts*. (Aleksanteri Papers 4/2005. Helsinki 2005.)
- <http://www.europarl.europa.eu/news/fin/headlines/content/20111021STO30027/html/Arabikev%C3%A4t-voitti-Saharov-palkinnon-2011>

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston yleisen historian professori emerita. Kirjoitus perustuu hänen jäähyväisluentoonsa 16.12.2011.